

Виолета Вичева, гл. ас. д-р

Институт за литература – Българска академия на науките

СЛЕДВАЩАТА ЛЮБОВНА ИСТОРИЯ. РОМАНЪТ „АЛЕГРО ПАСТЕЛ“ ОТ ЛАЙФ РАНД

Резюме. Студията поставя въпроса дали след доминацията на индивидуализма като главен житейски принцип в постмодерното време, настъпва преосмисляне на важността на интересубективните връзки и тяхното обновяване. В центъра на изследването е репрезентацията на хетеросексуалната любовна връзка в романа „Allegro Pastel“ от съвременния немскоезичен писател Лайф Ранд. Тя е разгледана на фона на теории за посттрадиционната общност и мястото на любовта в нея на знакови социолози и философи като Улрих Бек, Юрген Хабермас, Зигмунт Бауман, Ерих Фром и в съпоставка с още по-нови изследвания върху любовта като тези на Ева Илуз, Ангелика Кребс, Аарон Бен Зеев. Текстът се опитва да защити тезата, че романът на Ранд представя едно ново, освободено от предразсъдъци понятие за любов, което чрез иронията като основен инструмент, е противопоставено на установената (и проблематична) представа за романтична любов. *Ключови думи:* романтична любов, индивидуализация, постмодерност, Лайф Ранд, ирония.

1. Устойчив идеал

Толкова много е писано и казано за любовта, че едва ли е останал неизследван аспект от нейната същност. Чели сме както за великата любов, която преодолява всяко препятствие, така и за всекидневната любов, изразена в малките жестове, както за изпепеляващата страст, така и за любовта, прераснала с годините в приятелство. Познати са ни всякакви лица на любовта: „Любовта е нежна, любовта е жестока. Любовта е преходна; любовта е вечна. Любовта е рай; любовта е ад [...]“¹

Популярната култура не спира да ни убеждава, че любовта е всичко, от което имаме нужда („All you need is love“). Философът Аарон Бен Зеев посочва, че романтичната идеология, и то по начина, по който е интерпретирана основно в тривиалните форми на изкуство, оформя представата за любовта на съвременния човек още от ранна детска възраст.

Тази идеология се среща в романите, които четем, във филмите, които гледаме, в песните, които слушаме. Романтичната идеология е част от

¹ ДЕ СУЗА, Р. *Кратко въведение в любовта*. София: Колибри, 2019, с. 18.

възпитанието и образованието, което децата ни получават още от малки, когато започват да гледат филмите на Дисни и да слушат приказки. Тя продължава да доминира и живота им на възрастни и кулминира в клетвата им да живеят заедно, дълго и щастливо.²³

Схващането, че любовта е от изключително значение в живота на човек и в идеалния случай се проявява във (вечно) обвързване на влюбените, е до голяма степен стабилно в модерното Западно общество. Какво означава този идеал на практика – извън холивудското кино и популярната музика – доста точно формулира германската философка Ангелика Кребс, според която любовта е „вътрешно присъща на добрия живот“ и представлява „споделянето на живота“, преследването на „обща проекция: далечно пътешествие, градината, музиката, децата.“⁴⁴

Настоящото изследване ще се фокусира върху един друг възможен образ на любовта, далеч по-малко ограничаващ, тъй като отхвърля валидните стереотипи относно осъществяването на любовта и материализирането ѝ в „общ проект“. Става въпрос за любовта, както е представена в романа „Алегро пастел“ (2020) от германския писател Лайф Ранд. За да се открие свободомислието и толерантността на тази любов, които не са за сметка на нейната автентичност или трайност, на следващите страници ще бъдат представени и някои утвърдени гледни точки относно мястото и същността на любовта в Западното общество от средата на XX в. до непосредствената ни съвременност.

1. 1. Застрашената любов

Един от най-значимите социолози от втората половина на XX век, Улрих Бек поставя акцент върху ролята на любовта в съвременното общество, отреждайки ѝ статута на нова религия. В съвместния труд с Елизабет Бек-Гернхайм от 1990 г. „Напълно нормалният хаос на любовта“ (*Das ganz normale Chaos der Liebe*) двамата заключават:

[...] нескромно [...] търсим смисъла на съществуването в пост-християнското модерно общество и откритието ни, съвсем просто казано и не по социологически, е че това е любовта. Гледайки към бъдещето, човек спокойно може да предположи, че любовта [...] ще се окаже основен източник на удовлетворение и усещане за смисъл в живота.⁵

Заедно с това обаче социолозите смятат, че любовта е в постоянна конкуренция със стремежа към свобода и че дори именно сблъсъкът между

² BEN ZE'EV, A. *In The Name of Love: Romantic ideology and its victims*. New York: Oxford University Press, 2008, p. 7.

³ Оттук нататък всички цитати от чуждоезични източници са в мой превод, В. В.

⁴ KREBS, A. Eine dialogische Philosophie der Liebe. – *Deutsche Zeitschrift für Philosophie*, LVII, 2009, № 5, pp. 729–743.

⁵ BECK, U., E. BECK-GERNSHEIM. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press, 1995, p. 169.

любовта и свободата е определящ за епохата на Рефлексивната модерност⁶, в която живеем. Тъкмо стремежът към свобода според Бек и Бек-Гернсхайм ще прави любовта „все по-важна, но и все по-невъзможна“⁷.

Забележителното е, че това двуполусно развитие, което предвиждат, те обясняват с разрастването на обхвата и влиянието на един и същи процес – индивидуализацията в обществото, настъпваща с неговата модернизация и резултат от еманципацията на индивида от нормативните предписания на традиционната общност. Пред освобождения от традиционните социални норми и взел съдбата си в свои ръце модерен човек се разкриват неограничени възможности. Същевременно чрез императива непрестанно да изследва и развива своя потенциал, да търси и да бъде себе си – фрази, превърнали се в лайтмотив на съвременните либерални общества – индивидуализацията всъщност налага на субекта един стандартизиран идеал за добър живот.⁸ В опита си да го постигне, индивидът трябва да отговаря на определени условия – всъщност изискванията на капиталистическия трудов пазар – да бъде гъвкав, мобилен и адаптивен към бързо променяща се среда, често непроницаема за самия него.⁹

Така съвременният човек се оказва в парадоксалната ситуация да е принуден да бъде свободен, и то по точно определен начин. Тази екзистенциална безизходица поражда усещане за несигурност, което той се опитва да компенсира, търсейки близост, топлота и разбиране у другия. На този копнеж към споделеност според Улрих Бек и Елизабет Бек-Гернсхайм се дължи неимоверната важност на любовта в епохата на Рефлексивната модерност – тя е решението на задачата как новите несигурности, възникнали вследствие индивидуализацията да бъдат смекчени. Според двамата изследователи любовната двойка е онази общностна форма, която предлага сигурност, ограничавайки минимално автономията и гъвкавостта на отделния индивид. Любовната връзка предоставя необходимата подкрепа и нужното пространство за себеизразяване, неподлежащо на стандартизация и стереотипизация. Тя е „най-сигурното убежище“, „контраиндивидуализация“.¹⁰ Двойката е мястото, „в което може да продължим да откриваме и да бъдем себе си, проявявайки всички различни аспекти на личността си, но да различи-

⁶ Теорията за Рефлексивната модерност е съвместно изградена от Улрих Бек, Антъни Гидънс и Скот Лаш; най-общо казано, това е модерността, която е конфронтирана с (негативните) последици от процеса на напредващата модернизация т.е. настоящата късна фаза на модерност. Конкурентни понятия са Късна модерност (Гидънс), Втора модерност, Ликвидна модерност (Бауман), Постмодерност (Лиотар, Бодрияр, Велш).

⁷ BECK, U., E. BECK-GERNSCHEIM. *The Normal Chaos of Love*, p. 2.

⁸ HABERMAS, J. Individualisierung durch Vergesellschaftung. – In: BECK, U., E. BECK-GERNSCHEIM (Hg.). *Risikante Freiheiten. Individualisierung in modernen Gesellschaften*. Fr. a. M.: Suhrkamp, 1994, S. 441.

⁹ BECK, U. *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Berlin: Suhrkamp, 2016, p. 13, eBook.

¹⁰ BECK, U., E. BECK-GERNSCHEIM. *The Normal Chaos of Love*, p. 197.

таме на постоянната подкрепа и присъствие на своя партньор“.¹¹ Накратко, в епохата на Рефлексивната модерност любовта е едновременно свобода и сигурност – ценности от екзистенциално значение за съвременния индивид.

На това място възниква въпросът защо тогава тя би била застрашена. Според Бек и Бек-Гернсхайм именно съзнанието за обусловеността на любовта от автономността на всеки от партньорите я прави привлекателна, но едновременно с това и неустойчива. Днес двама души започват връзка, като са напълно наясно, че всеки от тях е абсолютно свободен да я прекрати в момента, в който тя престане да бъде удовлетворяваща. При липсата на външна регулация, шаблон връзката представлява „празна бланка“¹², която страните попълват единствено според собствените си разбирания за споделеност, грижа, интимност – или каквато и да било представа за щастлива любов. Това, разбира се, предполага по-голяма степен на удовлетворение, но и означава, че всеки може да продължи да търси най-доброто според своите критерии, ако не го намира в настоящите отношения. Авторите на „Нормалния хаос“ изглежда не приемат това развитие като симптом на девалвацията на любовта като ценност в съвременното общество, тъй като те всъщност говорят за нестабилността на връзката, а не на любовта, говорят за „нормализиране на раздялата“¹³, т. е. за трансформация на общоприетата традиционна форма на социалната организация на любовта – (брачният) съюз, сключен между двама влюбени.

[...] какво ще излезе от семейството, този рай на домашното блаженство? Семейство, разбира се! Само че различно, [...] нови аранжimenti след развода, повторно сключване на брак, пак развод, нови ансамбли от твоите, моите, нашите деца [...]¹⁴

На този фон е трудно да се тълкува необичайният за социологическо изследване завършек на труда им, защото той съдържа една недвусмислено песимистична прогноза за бъдещето на любовта, която надминава очакването за повишаване дела на разводите и разделите. За финал те поместват без коментар, цялото есе на носителката на „Пулицър“ Елън Гудман, озаглавено „Последният ден на св. Валентин“. В него е обрисован свят, в който на любовта се гледа като на проблем за здравето и професионалната продуктивност на индивида и благодарение на специални мерки обществото е успяло да заживее в една пост-любовна ера, в която е постигната „чудесната цел на умереност във всичко, освен в нещастieto“¹⁵. Чрез текста на Гудман Елиза-

¹¹ Ibid., p. 175.

¹² Ibid., p. 10.

¹³ BECK-GERNSHEIM, E. Stabilität der Familie oder Stabilität des Wandels? Zur Dynamik der Familienentwicklung. – In: BECK, U., P. SOPP (Hg.). *Individualisierung und Integration. Neue Konfliktlinien und neuer Integrationsmodus*. Opladen: Leske&Budrich, 1997, S. 66.

¹⁴ BECK, U., E. BECK-GERNSHEIM. *The Normal Chaos of Love*, p. 12.

¹⁵ Ibid., p. 236.

бет и Улрих Бек дават прогноза за бъдещ (междувременно станал настоящ) свят, в който любовта отсъства, хората са нещастни, но явно и неспособни да прозрат причината за това. Любовта е наистина важна, но в очите на външен наблюдател и анализатор от миналото, каквито се явяват двамата социолози, цитиращи есето, докато бъдещото общество я е намерило за излишна, приоритизирайки рационалността спрямо емоционалността, без да осъзнава, че това е производът на нещастieto му. По този начин Бек-Гернхайм и Бек всъщност имплицитно слагат знак за равенство между любовта и брака (дълготрайната връзка), чиято неустойчивост – а не тази на любовта – са констатирани в изследването си. Изглежда, че според тях нормализирането на раздялата все пак в един момент ще доведе до изчезването на любовта и те отправят своеобразно предупреждение, че наред с любовта с това са застрашени и смисълът и щастието в живота.

В настъпилния XXI век Зигмунт Бауман и Ева Илуз говорят съответно за крехкостта и за края на любовта, също вменявайки на съвременния субект незаинтересоваността или неспособността да оцени нейната важност. Днес не живеем в пост-любовна ера като от есето на Елън Гудман, дори на пръв поглед е точно обратното: „*Връзката* в наши дни е най-горещата тема и изглежда е смятана за единствената игра, която си струва да се играе“¹⁶. Според Бауман, както и според Илуз обаче на днешната любов ѝ липсват определени качества, за да бъде пълноценна. От една страна, тя или е деградирала до ефимерно преживяване, или не успява да изпълни функцията си на сигурно убежище, а напротив, превърнала се е в извор на несигурност. Зигмунт Бауман твърди, че в нашата консуматорска култура на любовта се гледа като на стока. Подобно начина, по който очакваме подобренията в следващия модел на любимия си продукт, сме свикнали да мислим, че „следващата любов ще е по-вълнуващо преживяване от настоящата, но все пак не толкова, колкото по-следващата“¹⁷. Опирайки се на Ерих Фром, Бауман въвежда две нови „таксономични категории“, според него сраснали се една с друга – *homo consumens* и *homo sexualis*. Точно както консумеризмът не се изразява в трупането и съхранението на стоки, а в тяхното мигновено потребление, така и сексуалността на гражданина на Ликвидната модерност¹⁸ се е „еманципирала“ от неговата емоционалност и се осъществява в множество несантиментални мигновени преживявания вместо в трайни връзки или още по-рядко във вечната любов. Да изгражда устойчиви ангажменти не е в природата на *homo consumens* / *sexualis*, а *homo faber*, градящият човек е изчезващ вид.

¹⁶ BAUMAN, Z. *Liquid love. The Fraylty of Human Bonds*. Cambridge: Polity, 2003, p. 7.

¹⁷ Ibid., p. 16.

¹⁸ Термин, въведен от Зигмунт Бауман, отнасящ се до съвременното състояние на обществото, в което всичко устойчиво, трайно, продължително, обвързващо се приема за прекалено задължаващо, натоварващо и ограничаващо индивида; Бауман използва и термините „Лека модерност“ и „Втора модерност“ в контраст с „Първата“ и „Тежката модерност“.

Принципът на грижата за другия (*Fürsein* по Хайдегер), на който са се основавали интересубективните отношения при *homo faber* вече е невалиден, смята Зигмунт Бауман.¹⁹

Ева Илуз също изследва ефекта от проникването на капиталистическата логика и консуматорските механизми в сферата на интимните отношения: „Олекотяването на връзките и разпадът на стабилните любовни ангажименти са различни психологически отговори на една и съща матрица от културни, икономически и социални сили“.²⁰ За да опише влиянието на тези глобално активни сили върху любовните взаимоотношения, Илуз въвежда понятието негативна връзка (*negative relation*). При негативната връзка страните са неспособни да

дефинират, преценяват или направляват според някакъв предвидим и стабилен социален сценарий отношенията, в които встъпват [...] Не договорна логика, а всеобхватна, хронична и структурна несигурност сега е в основата на формирането на сексуални или романтични отношения.²¹

Пребиваването в негативната връзка е състояние на постоянна тревожност, а актът на нейното прекратяване носи потвърждение в по-голяма степен в сравнение със започването или поддържането ѝ. Изборът връзката да бъде прекратена поради несигурност относно начина как да бъде организирана социоложката нарича негативен избор. Според Илуз съвременните хора вместо да се опитват да градят или запазват връзката, влагат повече усилия да развият „умения за самостоятелност [...] техники за отстояване на достойнството си, за облекчаване на тревожността, повишаване на ефективността си“²², които биха им били от полза при прекратяването ѝ.

За сметка на придобиването на тези умения индивидът става все по-малко способен да култивира у себе си способността да обича – такава е оценката на социалния психолог и философ Ерих Фром, направена още през 1956 г. – преди Елизабет и Улрих Бек да прогнозираят, а Зигмунт Бауман и Ева Илуз да констатираят повече или по-малко категорично края на любовта. В изключително популярната си книга „Изкуството да обичаш“ Фром твърди, че любовта е активен подход към другия, че е усилие, прекалено натоварващо за представителя на капиталистическото консуматорско общество: „Никой обективен наблюдател на нашия Западен живот не може да се съмнява, че любовта [...] е сравнително рядък феномен и мястото ѝ е заето от редица форми на псевдолюбов [...]“²³.

¹⁹ BAUMAN, Z. *Liquid love. The Fraylty of Human Bonds*, pp. 55–58.

²⁰ ILLOUZ, E. *The End of Love: a sociology of negative relations*. New York: Oxford University Press, 2019, p. 272.

²¹ Ibid., p. 19.

²² Ibid., p. 293.

²³ FROMM, E. *The Art of Loving*. New York: Harper Perennial, 2006, p. 59.

Според всички тези накратко обобщени теории любовта е застрашена, изчезваща под влиянието на ликвидната пазарна логика и консуматорския начин на мислене, контаминирали емоционалната сфера.²⁴

Но ако любовта и съвременният свят са несъвместими, а любовта е определяща за щастливия живот, то съществува ли възможност гражданът на Ликвидната модерност изобщо да го постигне? Според Ерих Фром, въпреки почти сигурните изгледи за провал, индивидът е неспособен да се откаже от опитите да обича и все пак намира всичко друго за по-важно – „[у]спех, престиж, пари и власт“.²⁵ Означава ли това, че ‚истинската‘ любов днес е заменена от някаква форма на псевдоинтимност, можем ли да се надяваме на нещо повече от краткотраен заместител?

2. Ново понятие за любов?

Какво би могло да бъде едно ново, съвместимо с днешната епоха понятие за любов и откъде би могло да дойде? Оттам, откъдето се е родило и предишното, стига да четем без предразсъдъци.

Като литературовед не можем да не забележа, че изследователите, чиито теории за състоянието и бъдещето на любовта представих досега, често се позовават на художествената литература – Лев Толстой (при Илуз), Роберт Музил (при Бауман) Хенрик Ибсен, Готфрид Бен, Шарлот Бронте, Майкъл Кънингам (при Бек/Бек-Гернсхайм), Олдъс Хъксли (при Фром) са само част от цитираните писатели. Философията, социологията, културологията често използват литературата като извор, с който да подкрепят аргументацията си. Диагнозите на социалните тенденции и прогнозите за тяхната посока трудно могат да бъдат проверени, но анализът на чувствителни за спецификите на времето художествени произведения е възможен подход към решението на този проблем. Настоящият текст изхожда от идеята, че изкуството и литературата не само могат да служат за потвърждение или отхвърляне на теоретичните постановки на социалните науки, а в същността си съдържат нови концепции за развитието на обществото.²⁶

Ето защо, в търсене, ако не на ново понятие за любов – което би било твърде амбициозна задача – то поне на ново направление в изкуството на любовта, на следващите страници ще предложа интерпретация на романа

²⁴ За разпада на общността под влиянието на модернизацията и капитализма вж. също: TÖNNIES, F. *Gemeinschaft und Gesellschaft. Abhandlung des Kommunismus und des Sozialismus als empirischer Kulturformen*. Leipzig: Fues, 1887.

²⁵ FROMM, E. L. с., p. 13.

²⁶ Герхард Нойман говори за литературата като за „казуистика на културни теми“. Според него литературните текстове могат да се разглеждат не само като източник на информация, а и като критически коментар на културните процеси, които рефлексират и трансформират. Вж.: *Lesbarkeit der Kultur. Literaturwissenschaften zwischen Kulturtechnik und Ethnographie*. München: W. Fink, 2000.

„Алегро пастел“ („Allegro Pastell“, 2020) от германския писател Лайф Ранд, разглеждайки образа на любовта, който той създава, на фона на разбирането за изчезващата ‚истинска‘ любов.

3. „Алегро Пастел“. Следващата любовна история на Германия

Слоганът, с който издателство „Кипенхойер и Вич“ промотира книгата, гласи: *Germany's next love story*. Маниерната употреба на английски език и аналогията със заглавие, типично за т. нар. риалити формати²⁷ звучат иронично и създават предварително очакване за не особена задълбоченост, за някаква несериозна лековатост и псевдоавтентичност на любовната история, която ще бъде разказана. Очакване, отговарящо на есхатологичното мислене за любовта. Сякаш е по-трудно да се допусне, че от духа на съвременната епоха може да произлезе нов аранжимент на интерсубективните отношения, който да отговаря на конвенционалното разбиране за истинска любов.

Точно такава нагласа бележи до голяма степен рецепцията на произведението в Германия. Положителните рецензии изтъкват прецизия език на автора, разкриващ „дълбинните структури на съвременната култура и комуникация“²⁸, финия му усет за „тенденциите, кодовете и консуматорските навици на нашето медиално импрегнирано настояще“ и иронията, с която изобличава „застиналите в саморефлексия доволни представители“²⁹ на поколението на трийсетгодишните, интересуващи се главно от „секс, партита, наркотици, пътешествия или ресторанти“. Негативната критика вижда самия роман като част от тази култура, някои рецензенти го намират за „хубав, но малко плитък“. Както положителните, така и отрицателните отзиви са обединени около това, че отношенията между Таня и Жером са „хладки“, любовта им е безстрастна, лишена от спонтанност, а те самите са повърхностни и егоцентрични и най-големият им проблем е, че всъщност нямат проблеми.³⁰ Кристина Маид-Цинке дори леко „потръпва, надявайки се, че в романа е репрезентирана само една от много фасети“ на съвременното германско общество³¹.

На пръв поглед подобен прочит на романа като критика на нежеланието и неспособността на съвременния човек да гради дълбоки и трай-

²⁷ Например *Germany's Next Top Model* и др.

²⁸ MANGOLD, I. Das absolute jetzt. – *Die Zeit*, 2020, № 11, 5.03.2020: <https://www.zeit.de/2020/11/leif-randt-allegro-pastell-rezension-buch-literatur/komplettansicht>.

²⁹ RABE, J. Geradewegs ins Herz unserer schrägen Gegenwart. – *Süddeutsche Zeitung*, 7.03.2020: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/leif-randt-allegro-pastellkritik-roman-1.4834307>.

³⁰ MATHEUS, P. Ein lauwarmer Schrei nach Liebe. – *Aufklappen*, 6.04.2020: <https://aufklappen.com/2020/04/06/ein-lauwarmer-schrei-nach-liebe-leif-randt-allegro-pastell/>.

³¹ MAID-ZINKE, Ch. Die Tristesse der Distinktion. – *Litrix*, 17.04.2020: <https://www.litrix.de/de/buecher.cfm?publicationId=3423>.

ни взаимоотношения, като предупреждение за настъпващата доминация на *homo consumens/sexualis* над изчезващия *homo faber* може да бъде оправдан.

Действието в „Алегро пастел“ обхваща периода между април 2018 г. и август 2019 година. В центъра на повествованието е любовната връзка между Таня Арнхайм, многообещаваща писателка в края на двайсетте си години и Жером Даймлер, успешен уебдизайнер в средата на трийсетте. Докато Таня чака вдъхновение за втория си роман в Берлин, Жером програмира уебсайтове в наследеното от родители си бунгало край Майн до Франкфурт. Както подсказва заглавието, те водят относително безгрижен, финансово подсигурен и лишен от напрежение живот, жизнерадостно-пастелен. Връзката им от разстояние функционира перфектно – поддържат я чрез непрекъснатата размяна на съобщения и снимки, а от време на време споделят и аналоговите си светове, прекарвайки заедно дълъг уикенд в Берлин или край Майн.

Таня беше дефинирала три фази от цикъла на връзката им: първо – изживяване на физическа близост по време на взаимните им посещения, второ – интензивен диалог от разстояние и трето – напрегнато очакване на насрочената среща. Всяка от тези фази си имаше основание и докато тя можеше да разчита напълно и на трите, щеше да е щастлива да остане с Жером. (AP: 53)³²

Дори в този толкова кратък откъс могат да се открият белезите на неустойчивата, ликвидна любов. Разстоянието, преодолявано само за кратки моменти на физическа близост, е знак за липса на готовност у персонажите да поемат по-обвързващ ангажимент, а поставянето на условие, от чието изпълнение зависи продължителността на връзката, говори, че възможността тя да приключи е приемана за нормална. И не на последно място, самото мислене за връзката като за предвидима поредица от фази показва степента на рационализация на емоционалния живот на двамата герои – разумна калкулация на съотношението между вложеното усилие и поетия риск. Накрая Жером и Таня наистина се разделят. Скептичната нагласа на двамата герои към традиционната организация на любовната връзка е недвусмислено заявена от самите тях: „В момента в Берлин има една тенденция, която не ми харесва. Младите хора отново търсят сериозни връзки. Много хора проста станаха по-прагматични. Страхуват се“ (AP: 44). Жером гледа на себе си като на: „либерален партньор [...] на когото жени, мечтаещи в крайна сметка да живеят точно като родителите си, не биха подхождали“ (AP: 37).

Степента на дискомфорт, която двамата изпитват спрямо поемането на траен ангажимент изобщо, е загатната и от множество дребни детайли: „[съобщението] междувременно се беше изтрило от само себе си, тъй като Таня с неохота натискаше бутона *занази*“; освен това тя като писателка смята, че „човек

³² AP – LEIF, R. *Allegra Pastell*. Berlin: Kiepenheuer und Witsch, 2020.

никога не бива да дефинира съвсем точно темата си” (AP: 15); на Жером пък не му е приятно „да вижда името си наред с имената на други хора в подписки дори когато подкрепя каузата сто процента“ (AP: 64). Отхвърлянето на всичко трайно и обвързващо, съчетано с обострената чувствителност на героите към външната форма на нещата, създава онова усещане за повърхностност, която критиката регистрира като тяхна надделяваща черта. От друга страна, тези особености на двамата герои биха могли да бъдат мислени и с оглед теорията на социолога Андреас Реквиц за сингуларизацията. С този термин той описва стремежа на представителите на т.нар. от него „глобална хиперкултура“ към неповторимо, оригинално, но и атрактивно за останалите себепрезентиране.³³

Централен [за сингуларизацията] е сложният стремеж към уникалност и необичайност, чието постигане е не само субективно желание, а по парадоксален начин се е превърнало и в обществено очакване [...] В модуса на сингуларизация животът не просто се живее, той бива *куруран*.³⁴

На опашката на партито на Cocktail-d'Amore Тания носеше обувки за бадминтон на марката Артенго на Декатлон. Беше сто процента сигурна, че е единствената на тази опашка, която носи обувки за бадминтон [...]. (AP:24)

Да харесва мисъл, която би смутила други – това беше типично за новия Жером [...]. (AP: 6)

Тания и Жером далеч не са объркани пред множеството възможности за избор, както постмодерните субекти, които проектира Илуз, и с готовност отговарят на общественото очакване за сингуларност, подхождайки креативно към естетизирането на всички аспекти от живота си, дори на връзката помежду си:

Съвместният ритуал се състоеше в това, в рамките на трийсет минути да изпият точно три чаши зелен чай, седейки мълчаливо на балкона. [...] Всъщност двамата обожаваха да разговарят и Жером беше убеден, че способността да си говорят едва ли не безкрайно стои в основата на връзката им, още преди всякакво физическо привличане. Благодарение на чаената церемония си бяха доказали, че могат и да мълчат заедно. (AP: 57)

Изниква въпросът какво всъщност изпитват двамата един към друг, след като не се фокусират върху осъществяването на традиционен дълготраен съвместен проект (семейство, брак) и гледат така рационално на раздялата. Може ли тяхната любов да се приема за „истинска“ или е просто сурогатна интимност, перформативна близост, стилизирана под натиска на постмодерния императив на сингуларизацията?

³³ RECKWITZ, A. Zwischen Hyperkultur und Kulturessenzialismus. – In: BLUMENREICH, U., S. DENGEL, W. HIPPE, N. SIEVERS (Hg). *Jahrbuch für Kulturpolitik 2017/18: Welt. Kultur. Politik. – Kulturpolitik in Zeiten der Globalisierung*. Bielefeld: transcript Verlag, 2018, pp. 81–90.

³⁴ RECKWITZ, A. *Die Gesellschaft der Singularitäten*. Fr. a. M.: Suhrkamp, 2017, p. 9.

3.1. Любовта в „Алегро пастел“ и изкуството да обичаш на Ерих Фром

„Почти всички „експерти“, писали по темата, нямат търпение да ни кажат как да различим истинската любов от фалшификатите [...]“, пише Роналд де Суза.³⁵ В търсене на възможно най-обективен критерий, според който може да бъде изпитана автентичността на любовта между Тания и Жером, за „експертно“ мнение ще приема тезите на Ерих Фром, изложени в „Изкуството да обичаш“. Това и до днес е една от най-популярните книги по въпроса извън жанра на литературата за самопомощ и би могло да се приеме, че е повлияла разбирането за любовта на широк кръг хора.³⁶ Ще разгледам отношенията между двамата протагонисти в романа на фона на някои от съществените характеристики на любовта според Фром.

3.1.1. Любовта е (зряло) решение на екзистенциалния проблем

Екзистенциален проблем Ерих Фром нарича копнежът на човека, изтръгнат с раждането си от първичното единение с природата, да възстанови тази първоначална хармония. Тъй като обаче тя е безвъзвратно изгубена, на индивида му остава единствено да се стреми към постигане на единение с друго човешко същество чрез любовта.³⁷ По този начин Ерих Фром ѝ отрежда централно място, определя я като смисъл и като най-важна цел в живота, която човек отчаяно се стреми да постигне, за да преодолее „тревожността, породена от откъсването“³⁸.

Жером и Тания не се стремят отчаяно към каквото и да било. Превърнали са умереността в своя философия. В романа това е изразено многократно чрез детайли като предпочитанието им към евтина улична храна: „приятно стандартна пица на парче“ (AP: 201), не прекалено скъпо облекло (Тания е почитателка на веригата „Декатлон“ – AP: 24, 61, 168), безопасни наркотици (поръчани по интернет от saferparty.ch – AP: 24). Героите приемат и проблемите като част от необходимия баланс за добър живот: „As long as you're going up and down you're all good“ (AP: 79). В такъв смисъл те наистина нямат проблеми. Този светоглед пренасят и в отношенията помежду си – за Жером „да познава Тания беше подарък, но времето преди нея също му харесваше“ (AP: 38), а Тания усеща, че е „безспорно правилно [да е] с Жером, но и много други неща биха били правилни“ (AP: 129). За двамата смисълът на живота не се изчерпва с връзката им, надяват се на най-доброто, което им е отредено заедно или поотделно. Жером, „на трийсет и пет, [иска да] консерви-

³⁵ ДЕ СУЗА, Р. Цит. съч., с. 21.

³⁶ В Германия през 2003 г. в издателство „Улщайн“ излиза шейсетото издание, освен това книгата има дваисет и три издания в джобен формат.

³⁷ Ead. FROMM, E. L. с., р. 12.

³⁸ Ibid., р. 15.

ра състоянието на дистанцирано жизнелюбовърждаваща взаимност [...]“ (AP: 160). За Таня „[...] опцията да може по всяко време да сподели нещо с Жером и да планира следваща среща [предизвиква] чувство на постоянно радостно очакване и огромна стабилност“. От друга страна тя признава пред себе си, „че по-вълнуващо от близостта с партньорите ѝ за нея [е] облекчението, което винаги настъпва след кратката болка от раздялата“ (AP: 51). Както стабилността, така и лекотата от липсата на обвързване са възприемани като ценност от двамата. За тях любовта безспорно е източник на жизнелюбовърждаващи емоции, но такива са и пътуването с влак (AP: 57), джогингът (AP: 80, 138), играта на бадминтон (AP: 59, 66), уебдизайнът, писането. Принципът на умереност – умереност във всичко, дори и в нещастieto – който следват, изключва възможността да съсредоточат смисъла на живота си само в едно нещо, дори това да е любовта. Те живеят извън парадигмата на противоречието между свобода и сигурност (а с това и между свобода и любов), за което говорят Бек и Бек-Гернхайм, а усещането за метафизическа непълнота на съществуването и за самота, определящо състоянието на човека според Фром, им е непознато, следователно те не гледат на любовта нито като на убежище, нито като на решение на екзистенциален проблем.

Като признак за упадък на любовните връзки в съвременната епоха Фром вижда отделянето на сексуалното от емоционалното общуване. В (случайните) сексуални контакти индивидите според него търсят трансцендентно преживяване, което поне за кратко да им върне изгубеното усещане за хармония, но разочарованието след еуфорията не спира да ги тласка към следващия сексуален партньор. Фром говори за пристрастяване към секса. Макар връзката на Таня и Жером да започва със сексуален контакт, който би могъл да бъде и „изпълнение за една нощ“ (AP: 14), той е описан като съдържащ обещание за началото на нещо ново. На по-късен етап, като проява на близост във връзката им, героите вече гледат на секса по различен начин: „[сексът] винаги много ми е харесвал, защото бях влюбен в теб“ (AP: 117). И отговорът на Таня: „Сексът между нас беше добър, защото искахме да сме добри един към друг“ (пак там). Разграничаването на физическия контакт от любовта в романа не е представено като признак на обективизирането на партньора, то не е в разрез с традиционната представа за моногамна романтична връзка. Докато са заедно, Таня и Жером нямат други сексуални контакти, а т.нар. отворена връзка не отговаря на техните разбирания (AP: 189), за разкрепостените партита, посещавани от техни познати са твърде свенливи (AP: 107), а при споменаването на бивши партньори всеки от тях изпитва ревност (AP: 82).

Двамата герои имат трезва преценка за значението на сексуалните преживявания, както сами по себе си без емоционален ангажимент, така и като един от аспектите на любовта, без това да означава, че задължително приоритизират необвързващите контакти пред моногамната връзка или още по-малко, че развиват някаква зависимост към тях.

3.1.2. „Любовта е действие, което може да се практикува само в свобода“³⁹

Ерих Фром с право изключва от понятието за любов всякакви патологии, почиващи на накърняване на индивидуалната автономност, като садизъм и мазохизъм, както и романтичната представа за сливане, за размиване на границите между двамата партньори. Отношенията на Тания и Жером по никакъв начин не се основават на асиметрично разпределение на силите и всеки от тях държи особено много на запазването на индивидуалността си, въпреки че са двойка. Връзката им спокойно може да служи за илюстрация на парадокса на любовта, за който говори Фром: „В любовта [...] двама души стават едно и все пак остават двама“⁴⁰. „В кино „Метрополис“ бяха заели седалка за двойки – без подлакътници помежду им – бяха се облегли един на друг и все пак бяха възприели „Назови ме с твоето име“ по съвсем различен начин“ (АР: 19).

Изтъквайки свободата като критерий за истинска любов, Фром изпада в противоречие, поне от перспективата на днешната действителност. Той твърди, че стремежът към равенство между половете води до изчезване на полярността между тях, което от своя страна означава и изчезване на еротичната любов.⁴¹ В ХХІ век в демократичните общества идеята за свободата е немислима, без да включва визията за равнопоставеност между мъжете и жените, макар тя до голяма степен да е все още само идеал. В романа осъществяването ѝ на практика изобщо не е поставено под въпрос, което позволява да допуснем, че чрез свободната любов между Тания и Жером произведението скицира един идеален, засега неосъществен обществен ред. Това е внушено съвсем субтилно в романа в друг, напълно всекидневен контекст – Тания няма достатъчно добра интернет връзка: „Далеч все още не живееш в епохата, за която мнозина твърдяха, че вече е настъпила“ (АР: 23). В такъв смисъл образът на любовта в произведението е по-напредничав от идеала на Ерих Фром за свобода във взаимоотношенията.

3.1.3. Любовта като действие се изразява в отдаване и в дълбоко познаване същността на любимия⁴²

Отдаването Фром разбира не в смисъла на жертва в името на другия, а по-скоро като споделяне на нещо от себе си. Обичащият споделя с партньора си „част от радостта си, от интересите си, от разбиранията си, от знанията си, от хумора, от тъгата си – от всичко, което е живо в него“.⁴³

Въпреки че в по-голямата част от времето Жером и Тания не споделят общо физическо пространство, те комуникират интензивно: „струваше му се ес-

³⁹ FROMM, E. L. c., p. 21.

⁴⁰ Ibid., p. 20.

⁴¹ Ead. ibid., p. 17.

⁴² Ead. ibid., pp. 25–30.

⁴³ Ibid., p. 27.

тествено да ѝ изпраща по няколко кратки съобщения едно след друго“ (АР: 14).

Освен такива съобщения, в които всеки документираща за другия моменти от всекидневието си, те разменят дълги имейли, в които спонтанно изразяват мисли: „личните, неструктурирани имейли, които човек изпраща, без да прочете преди това, бяха може би любимата форма за общуване на Таня“ (АР: 21).

Непринудените им писма са най-недвусмисленото свидетелство в романа за близостта между двамата. Темите варират от оплакване от махмурлука, през истории за семействата им, до съкровени за двамата неща като визията на Жером за бъдещето или творческата криза на Таня. Веднъж тя признава: „Да ти пиша, ми носи повече, отколкото някога ми е давало воденето на дневник“ (АР: 44). Способността на Таня и Жером да разговарят се пренася и в общуването им офлайн, където те продължават да се слушат един друг с интерес дори когато някой от тях повтаря историите си или просто отбелязва, че вече се стъмва по-късно.

Освен този тип споделяне, за който намирам, че отговаря на смисъла, вложен от Фром, в романа класически пример за даване е подаръкът, който Жером подготвя за тридесетия рожден ден на Таня – той създава за нея уебсайт, посвещавайки му няколко месеца внимателна работа. В крайна сметка резултатът е толкова сполучлив и толкова добре съответства на личността ѝ и писателския ѝ образ, че това я плаши и тя се отдръпва.

Парадоксално, докато са разделени, Таня още по-ясно осъзнава колко незаменим за нея е Жером: „На това, че Жером Даймлер не можеше да бъде заместен, в добрите моменти успяваше да гледа като на цезура, която трябва да бъде естетически интерпретирана. В много други моменти просто ѝ се струваше тъжно“ (АР: 80). На друго място тя го определя като „малко по-възрастното ѝ мъжко съответствие“ (АР: 51) – той я познава и разбира най-добре. Знае, че той би разбрал какво има предвид само по ключови думи като „Facebook и French Fries“ (АР: 95) и че би намерил начин да откликне на моментно обзелата я меланхолия и да я разведри.

Опознаването в дълбочина на другия се осъществява в акта на любов, твърди Ерих Фром. Чрез последователно удържания ироничен тон произведението не спира да предизвиква конвенционалната представа за *задълбоченост*. На обикновено приемани за незначителни детайли се придава същата тежест като на традиционно смятани за важни въпроси. Например Таня „100 % разбира“ както радостта на Жером от новата му раница, защото и тя харесва „чара на добре фалшифицираните луксозни стоки“ (АР: 166), така и сериозността му, когато става въпрос за „разработения с обич в продължение на седем месеца“ (АР: 169) проект за сайта ѝ. Жером на свой ред също може отлично да си представи какво харесва Таня в спортните обувки, приличащи на космически кораб, но е в състояние и да прозре, че зад шеговитото ѝ говорене за социологическия курioз, че въпреки че е родена през 88-а, не страда от депресия, се крие притеснението за психично болната ѝ сестра. Отношенията на Таня и Жером се основават на непрекъснатия обмен

на всичко, което ги вълнува, като на базата на това всеки от тях достига все по-близо до същността на другия – те споделят и се опознават, на езика на Фром това би следвало да означава, че се обичат, независимо от факта, че не винаги онова, което споделят и опознават се припокрива с обществения шаблон за важно и стойностно, за „дълбоко“, отразен и в рецензиите на романа.

3.1.4. Любовта към себе си като предпоставка на способността да обичаш

„Положителната нагласа към собствения живот, щастие, растеж, свобода се корени в способността да обичаш [...] Ако индивидът е способен да обича продуктивно, той обича и себе си“⁴⁴. Любовта към себе си е най-комплексният критерий, по който да се сравнява истинската любов, както я вижда Фром, и образът на любовта в произведението, защото тук е важно да се държи сметка за границата между здравословна положителна самооценка и егоизъм. В изграждането на характеристиките на двамата протагонисти в романа тази граница е плаваща и пропусклива.

За Тания и Жером е присъщо едно от може би най-крайните според общественения консенсус проявления на егоизъм⁴⁵ – нежеланието да бъдеш родител:

[...] стилистично прецизни текстове относно едно трудно уловимо житейско чувство са напълно безинтересни за деца [...]. Децата на Тания биха били нови хора с нови житейски чувства, върху които тя би имала само частично влияние, докато ролята ѝ на майка би задушила всички други роли. (AP: 192)

Поставена на фона на семейната история на всеки от двамата обаче, тяхната нагласа спрямо родителската роля се очертава като нещо повече от отказ от отговорност или суетен опит за разграничаване от етаблираната норма и може да се тълкува по-скоро като защитна стратегия за избягване на грешките, допуснати от собствените им родители.

Макар родителите му да са били „съвсем окей“ (AP: 121), Жером си спомня моментите, в които като дете се е чувствал уязвим и объркан, без те да забележат. Наблюдавайки група играещи деца, му се струва, че „разпознава старите модели на поведение“ – родителите все така остават „слепи за кризите на своите наследници“:

Може би след първите години бяха претръпнали. Може би бяха наивни. Но може би просто бяха достатъчно интелигентни, за да престанат навреме да се тревожат. Жером си помисли, че що се отнася до него, решението да няма деца е правилно. (AP: 122)

⁴⁴ Ibid., p. 45.

⁴⁵ Въпреки нарастващата популярност на философията на антинаatalизма (Теофил дьо Жиро).

Ако изглежда, че Жером не иска да е баща, защото по-скоро се тревожи от евентуалното страдание на децата си, което би се дължало на неговата неспособност да е родител, то Тانيا се притеснява от размера на жертвата, която поемат родителите.

Мисля, че майка ми от десетилетия е в депресия, но не го признава. [...] Тревожа се, че ще се разболея от рак, защото никога не си е позволила да изживее отчаянието си. Смятам, че е изключено да си майка и да не се разпаднеш от това. Родителите са травмирани от факта, че имат деца, това е напълно ясно [...]. (AP: 118)

Този контекст осветява по по-различен начин нежеланието на героите да възприемат и повторят биографичния модел на родителите си и позволява то да се тълкува като грижата им за самите себе си, дори към евентуалните им бъдещи деца, както и като резултат от съчувствието към собствените им родители, а не като прибързан и нерелевантен егоистичен отказ от отговорност.

Признак за утвърждаващата любов на всеки един от тях към себе си (но и на двамата един към друг) е също така спокойствието, с което не прикриват уязвимостта си. Качество, присъщо на психически устойчиви личности, чиято увереност почива на здравословна самооценка. Разбира се, това не значи, че тя не може да бъде разколебавана. Суетността на Тانيا е поласкана от интереса на друг мъж, а биографията ѝ на независима млада писателка, на която тя така държи, е компрометирана от все по-силната привързаност към Жером. Тази ситуация я довежда до състояние на блокаж (blackout), както сама се изразява, и тя отблъсква Жером без никакво обяснение освен това, че има нужда да прекара време без него. Макар и разделени, двамата продължават да общуват открито:

Не искам да прилагам никакви тактики спрямо теб. Обичах състоянието да живея с теб без цел. Боли, когато мисля за това. Затова опитвам да не мисля. Но когато чуя гласа ти, не мога да не мисля. Мисля за фантастичната близост, която имаше между нас. (AP: 117)

Копнея за теб. Объркана съм [...] Липсваш ми. Винаги. (AP: 117)

Факт е, че изпитвах панически страх, че връзката ни става все по-тясна и определена. Често съм наблюдавала този страх при други хора. За себе си смятах, че съм освободена от него, както смятам, че съм освободена от много други неща. Не зная дали можеш да ми простиш. Но най-искрено се надявам. (AP: 119)

В крайна сметка обаче именно „положителната нагласа към собствения живот, щастие, растеж, свобода“ (вж. по-горе) е причината Тانيا и Жером да не останат заедно, въпреки любовта, която изпитват един към друг, в което са се убедили още повече, докато са били разделени. Макар да оп-

итват да подновят връзката си, нещата вече са се променили. Докато Таня е установила, че в този момент може би не е толкова лошо да е сама, Жером е срещнал Марлене, и макар да е страдал силно от отхвърлянето на Таня, е усетил, че отношенията с Марлене „може би са най-здравословните за него от всички връзки, които е имал“. Той допуска „че е възможно напълно да свикне с тази жена“ (AP: 183) (никъде в текста не е употребена думата „любов“ относно отношенията между Марлене и Жером) и дори се решава на стъпката да стане родител, когато тя забременява непланирано. Това е крайната точка, в която пътищата на Таня и Жером се разделят окончателно и те поемат в естествена за всеки от двамата посока. Решението да не останат заедно не е негативен избор в смисъла на Илуз. То е позитивен избор в полза на ценности, в които всеки от тях вярва.

Романът завършва с дълъг имейл от Таня, в който тя все така не се страхува да бъде открита, уязвима и свободна:

Постоянна свързаност от голямо разстояние – мисля, че това би ни подхождало, ако и двамата бяхме останали необвързани. Двама души, които взаимно се ценят и желаят, и се виждат само понякога.

Истината е, че не съм нещастна, когато съм сама.

С днешна дата нямам интерес да се влюбвам отново. По някое време интересът ще се завърне, но засега ще направя пауза. (AP: 204)

Един ден, когато съм преживяла историята ни до 96%, защото не искам никога да я преживея напълно, ще посетя теб и детето ти [...] Точно според клишето, сърцето ми ще се къса. Външно ще се справям учудващо добре.

Ти си мъжът, когото искам все още да познавам, когато стане съсухрен, плешив и сенилен.

Писмото, както и самият роман, завършва с думите: Обичам те. Таня. (AP: 206)

Най-късно в тази последна глава от книгата става недвусмислено ясно, че иронията, характерна за стила на произведението и личаща от част от приведените дотук цитати от него, не цели да критикува или разобличава героите, а репрезентира определена житейска нагласа.

4. Ирония и здрав разум. Нормализиране на любовта

Въпреки че приключва с раздялата на Таня и Жером, произведението не констатира неспособността на съвременния човек да обича.

Макар и не по конвенционален начин отношенията между двамата отговарят до голяма степен на идеала – всеки от тях има уникално значение за другия, познават се и се разбират в дълбочина, не приемат сексуалното общуване като заместител на емоционалното, а близостта помежду им е това, което го прави връзката им специална, без да ограничава индивидуалната им свобода. Основната разлика спрямо представата за истинска

любов е, че всички тези качества на свързаността им не намират изражение в традиционна дълготрайна – или вечна – връзка. Говорейки за крехкостта на любовта и нормализирането на раздялата, социолози като Бек, Бауман, Илуз всъщност мислят за нарастващата нестабилност на утвърдената социална форма на двойката, също както Фром вижда упадък на любовта в разпадането на връзките. В един идеален свят институционалната функция на брака/двойката би била изчерпана, нито раждането и отглеждането на деца, нито финансовото обезпечаване на партньорите (основно това на жената, приемано години наред за главна причина тя да сключи брак⁴⁶) биха налагли обективизирането на любовта в съюз.

Любовта между Жером и Таня е без цел, сама по себе си, не е вложение с очакване за печалба. Тя няма и екзистенциалното значение, което ѝ придава Фром, не е екстатично преживяване, което да върне героите към състоянието на хармония с природата, те се стремят към много по-семплата ценност на хармонията със себе си. В романа формулата „бъди себе си“ е преоценена и освободена от принуда.

Основен инструмент за тази преоценка е консистентният ироничен тон, който в досегашната рецепция на творбата е погрешно интерпретиран като критика и разобличаване на духовна плиткост, емоционална незрялост, посредственост.

Ричард Рорти описва ироника като човек, който не спира да се съмнява в крайната си оценка, тъй като постоянно се впечатлява от оценките „на хора и книги, които среща“, и който „никога не е способен да приеме себе си напълно сериозно“.⁴⁷ Иронията в текста не идва от инстанцията на aukториален разказвач – персоналното повествование, водено от трето лице, разкрива света през очите и възприятията на героите⁴⁸ – в такъв смисъл иронията в разказа може да се интерпретира, и до голяма степен „звучи“, като самоирония. Способността на Таня и Жером да не взимат себе си твърде на-сериозно проличава в множество детайли в текста, а и героите я проявяват открито неведнъж:

„По-лошо от хора, които изобщо не гледаха сериозно на работата му, бяха такива, които я взимаха прекалено насериозно“ (AP: 183);

„За момент Жером се запита дали Таня всъщност беше способна да се смее над себе си [...]: Да! Вероятно именно Таня можеше най-добре да се смее над себе си, по-лесно, отколкото над всичко друго [...]" (AP: 37).

В едно радиоинтервю, след като бурно се е възмутила, че тради-

⁴⁶ BECK-GERNSHEIM, E. Vom „Dasein für andere“ zum Anspruch auf ein Stück „eigenes Leben“: Individualisierungsprozesse im weiblichen Lebenszusammenhang. – *Soziale Welt*, XXXIV, 1983, № 3, pp. 307–340.

⁴⁷ RORTY, R. *Contingency, Irony and Solidarity*. New York: Cambridge University Press, 1993, p. 73.

⁴⁸ Термините се използват според наратологичната теория на Фридрих Щанцел.

ционната дълготрайна моногамна връзка се ползва с подкрепата на държавата, Таня признава, че самата тя е била обвързана няколко пъти съвсем класически и добавя: „На практика изживявам неща, които идеално отричам. Смятам, че това е нормално. Човек трябва да може да се наслаждава на такива противоречия“ (AP: 51). По-късно подписва екземпляр от книгата си за свой почитател, съветвайки го: „Не взимай толкова сериозно всичко, което казвам“ (AP: 51).

Това умение да не гледат на себе си прекалено сериозно позволява на Таня и Жером да са напълно свободни, да преследват целта да бъдат себе си, без това да е принуда, наложена от икономическата система и културната среда. Стремещът към свобода е в противоречие със стремеша към любов само ако между любовта и обвързването е поставено равенство. Романът всъщност провокира схващането, че истинската любов трябва да се прояви във връзка или че успешната връзка се основава на любов. Жером преценява като добри за себе си съжителството с Марлене и възможността да участва в оформянето на личността на бъдещото си дете, а Таня – живота на писателка на свободна практика. Това не означава, че са спрели да се обичат, дори е предпоставка любовта им да продължи по-дълго, а може би вечно: „животът е дълъг, нека приемем това за шанс“ (AP: 206), пише Таня в прощалния си имейл.

Противоположността на иронията според Рорти е здравият разум, здравият разум не е склонен да се усъмнява във финалните си оценки.⁴⁹ Ако произведението съдържа някаква социална критика, тя е по-скоро към един предположен здрав разум на общество, което не би допуснало разкрепостяване на представата си за любов, като по този начин се обрича на всички негативни последици от вярата, че тя е на изчезване; критика към здравия разум на общество, което не само че не се впечатлява от различни от своята оценки, но и изобщо не ги приема.

Новото в следващата любовна история, както я описва романът „Алегро пастел“, е нормализирането на любовта. Това нормализиране разширява пред индивида палитрата от възможности за постигане на пълноценен живот: „Нямаше основание за качествено различаване на една от друга форма на радост“ (AP: 80). Това, разбира се, не е някаква нова радикална визия, а е по-скоро оптимистична интерпретация на постмодерния наратив за плурализацията, според която многообразието на изборите е освобождаващо, а не ограничаващо индивида явление.

В заключение – съвсем не по литературоведски – ще цитирам думите на автора Лайф Ранд при получаването на наградата на името на Едуард Мьорике във връзка именно с романа му „Алегро пастел“: „избирам да гледам на живота от хубавата му страна“⁵⁰.

⁴⁹ RORTY, R. L. c., p. 74.

⁵⁰ LEIF, R. *Mörike-Rede von Leif Randt*: <https://www.fellbach.de/de/Kultur, Genuss, Wein/Feste-und-Veranstaltungen/Moerike-Preis->

ЛИТЕРАТУРА

- ДЕ СУЗА, Р. *Кратко въведение в любовта*. Прев. П. Мичева. София: Колибри, 2019. [DE SUZA, R. *Kratko vavedenie v lyubovta*. Prev. P. Micheva, Sofia: Kolibri, 2019.]
- BAUMAN, Z. *Liquid love. The Fraylty of Human Bonds*. Cambridge: Polity, 2003.
- BECK, U. *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Berlin: Suhrkamp, 2016.
- BECK, U., E. BECK-GERNSHEIM. *The Normal Chaos of Love*. Trans. M. Ritter, J. Wiebel. Cambridge: Polity Press, 1995.
- BECK-GERNSHEIM, E. Stabilität der Familie oder Stabilität des Wandels? Zur Dynamik der Familienentwicklung. – In: BECK, U., P. SOPP (Hg.). *Individualisierung und Integration*. Opladen: Leske&Budrich, 1997.
- BEN ZE'EV, A. *In The Name of Love: Romantic ideology and its victims*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- FROMM, E. *The Art of Loving*. New York: Harper Perennial, 2006.
- HABERMAS, J. Individualisierung durch Vergesellschaftung. – In: BECK, U., E. BECK-GERNSHEIM (Hg.). *Riskante Freiheiten. Individualisierung in modernen Gesellschaften*. Fr. a. M.: Suhrkamp, 1994.
- ILLOUZ, E. *The End of Love: a sociology of negative relations*. New York: Oxford University Press, 2019.
- KREBS, A. Eine dialogische Philosophie der Liebe. – *Deutsche Zeitschrift für Philosophie*, LVII, 2009, № 5.
- LEIF, R. *Mörrike-Rede von Leif Randt*: <https://www.fellbach.de/de/Kultur,Genuss,Wein/Feste-und-Veranstaltungen/Moerike-Preis-> [seen 1.11.2023].
- MAID-ZINKE, CH. Die Tristesse der Distinktion. – *Litrix*, 17.04.2020: <https://www.litrix.de/de/buecher.cfm?publicationId=3423> [seen 1.11.2023].
- MANGOLD, I. Das absolute jetzt. – *Die Zeit*, 2020, № 11, 5.03.2020: <https://www.zeit.de/2020/11/leif-randt-allegro-pastell-rezension-buch-literatur/komplettansicht> [seen 1.11.2023].
- MATHEUS, P. Ein lauwarmer Schrei nach Liebe. – *Aufklappen*, 6.04.2020: <https://aufklappen.com/2020/04/06/ein-lauwarmer-schrei-nach-liebe-leif-randt-allegro-pastell/> [seen 1.11.2023].
- RABE, J. Geradewegs ins Herz unserer schrägen Gegenwart. – *Süddeutsche-Zeitung*, 7.03.2020: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/leif-randt-allegro-pastell-roman-kritik-1.4834307> [seen 1.11. 2023].
- RECKWITZ, A. *Die Gesellschaft der Singularitäten*. Fr. a. M.: Suhrkamp, 2017.
- RECKWITZ, A. Zwischen Hyperkultur und Kulturessenzialismus. – In: BLUMENREICH, U., S. DENGEL, W. HIPPE, N. SIEVERS (Hg.). *Jahrbuch für Kulturpolitik 2017/18: Welt. Kultur. Politik. – Kulturpolitik in Zeiten der Globalisierung*, Bielefeld: transcript Verlag, 2018.
- RORTY, R. *Contingency, Irony and Solidarity*. New York: Cambridge University Press, 1993.

NEXT LOVE STORY. THE NOVEL *ALLEGRO PASTEL* BY LEIF RAND

Abstract. The study asks whether, after the dominance of individualism as the main life principle in postmodern times, there is a rethinking of the importance of intersubjective relationships and their renewal. The focus of the study is the representation of the heterosexual love relationship in the novel „Allegro Pastel“ by the contemporary German-language writer Laif Rand. It is examined against the background of theories about the postmodern community and the place of love in it by iconic sociologists and philosophers such as Ulrich Beck, Jürgen Habermas, Sygmunt Bauman, Erich Fromm, and in comparison with even more recent studies on love such as those of Eva Iluz, Angelica Krebs, Aron Ben’Zeev. The text attempts to defend the thesis that Rand’s novel presents a new, unprejudiced notion of love, which, through irony as the main tool, is opposed to the established (and problematic) notion of romantic love. *Keywords:* romantic love, individualization, postmodernity, Laif Rand, irony.

Violeta Vicheva, Assist. Prof.

Institute for Literature – Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenki Prohod Blvd., Block 17, Sofia 1113, Bulgaria
ORCID ID: 0009-0009-4754-8448
E-mail: violeta_vicheva@hotmail.com